

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse basisonderwijs 2018

Op scholen met beter ontwikkeld beleid doen leerkrachten meer

Op scholen met een goed ontwikkeld leesplan en een variëteit aan ingeroosterde leesbevorderende activiteiten, doen leerkrachten meer aan leesbevordering en gaan leerlingen iets vaker naar de bibliotheek. Dat blijkt uit een analyse waarin de antwoorden van leerlingen, hun leerkrachten en de leesconsulenten aan elkaar zijn gekoppeld.

In groepen van actievere leerkrachten liggen leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van leerlingen hoger

Leerlingen van leerkrachten die relatief veel aan leesbevorderende activiteiten doen, lezen gemiddeld met iets meer plezier en iets vaker en komen vaker in de bibliotheek op school of de openbare bibliotheek dan leerlingen van leerkrachten die minder aan leesbevordering doen.

Leerlingen lezen iets minder vaak en iets minder graag, maar halen vaker leesboeken uit de bibliotheek op school

Analyse van de resultaten van zeven opeenvolgende metingen van de Monitor de Bibliotheek op school, laat een beperkte maar gestage negatieve ontwikkeling zien in leesfrequentie en leesplezier bij leerlingen in groep 5 tot en met 8 van het basisonderwijs. De populariteit van tijdschriften is de afgelopen zes jaar duidelijk afgenomen. Het percentage leerlingen dat (ook) via de bibliotheek in de school aan leesboeken komt is sinds 2012 toegenomen (van 37 tot 41 procent), het bezoek aan de openbare bibliotheek neemt tegelijkertijd af. Steeds meer scholen die meedoen aan de Monitor de Bibliotheek op school beschikken over een bibliotheek in de school (68 procent in 2012, 93 procent in 2018).

Meisjes en jongere leerlingen zijn positiever over lezen, boeken en de bibliotheek

Leerlingen in hogere leerjaren lezen minder, minder graag, halen minder boeken bij de bibliotheek op school en zijn minder positief over de schoolbibliotheek. Wel halen oudere leerlingen iets vaker boeken bij de openbare bibliotheek. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens en lezen ook meer. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn meisjes niet positiever dan jongens. Tussen provincies zijn aanzienlijke verschillen bij zowel leerkrachten als leesconsulenten.

Grote verschillen tussen provincies

De invulling van de bouwstenen van de Bibliotheek op school verschilt sterk per provincie, bijvoorbeeld wat betreft het leesplan, de openingstijden van de schoolbibliotheek en voorlezen aan de groep.

Colofon

Auteur

DESAN Research Solutions: Jannes Hartkamp

Met medewerking van

Kunst van Lezen: Adriaan Langendonk

In opdracht van

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

Lezen
STICHTING LEZEN

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de samenwerking van Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek binnen het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Sinds 2012 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) in het basisonderwijs uitgevoerd. Deze monitor wordt, in opdracht van Kunst van Lezen (samenwerkingsverband tussen Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek), inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. Via een online rapportageportal, pdf's en een grafiekgenerator kunnen scholen via bibliotheken landelijke en schoolspecifieke resultaten inzien. Dit biedt hun de mogelijkheid om actief aan de slag te gaan met leesbevordering en informatievaardigheden.

De schat aan data die de Monitor de Bibliotheek *op school* oplevert biedt een kans om leesgedrag en leesbevordering breed te analyseren. In deze rapportage worden ontwikkelingen over de afgelopen zeven meetjaren beschreven en verschillen tussen groepen leerlingen en verbanden tussen leesbevorderingsactiviteiten en leesplezier en leesgedrag van leerlingen bekeken. Net als in voorgaande jaren is deze analyse uitgevoerd door DESAN Research Solutions.

Amsterdam, juni 2019

Jannes Hartkamp
DESAN Research Solutions

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
1 Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Methode en respons	7
1.3 Verdeling over leerjaren per meting	8
1.4 Leeswijzer	8
2 Ontwikkelingen	11
2.1 Ontwikkeling in leesplezier, leesfrequentie en soort boeken	11
2.2 Bronnen en tips voor boeken	13
2.3 Naar de bibliotheek.....	14
2.4 Leerlingen over de schoolbibliotheek	15
2.5 Ontwikkelingen leerkrachten en leescoördinatoren.....	16
2.6 Ontwikkelingen leesconsulenten	17
3 Verschillen: leeftijd, geslacht, provincie	21
3.1 Leerjaar	21
3.2 Geslacht	22
3.3 Provincies.....	24
4 Bouwstenen en uitkomsten	27
4.1 De bouwstenen van dBos en de data van de Monitor	27
4.2 Bouwstenen en activiteiten van de leerkracht	31
4.3 Uitkomst: leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek leerlingen	36

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De Monitor de Bibliotheek *op school* - basisonderwijs bevat een unieke schat aan data. De resultaten worden in verschillende rapportages (digitaal en in pdf) terug-gekoppeld op het niveau van de deelnemende scholen, gemeenten en bibliotheken. Daarbij worden als referentie ook landelijke resultaten gepresenteerd. In de analyse voor dit rapport zijn de gegevens van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten gekoppeld en in onderlinge samenhang bestudeerd. Zo ontstaat een completer beeld van ontwikkelingen, verschillen en verbanden voor de doelgroepen die meedoen aan de Monitor de Bibliotheek *op school*. De huidige analyse omvat de metingen van 2012 tot en met 2018.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de zeven metingen die DESAN Research Solutions namens Kunst van Lezen in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) heeft uitgevoerd. De data worden verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen (leerlingen, leerkrachten en lees- of mediaconsulenten) worden ingevuld.

Leerkrachten ontvangen een uitnodiging met een link naar de vragenlijst die zij vervolgens (eventueel in overleg met de duo-partner) invullen. Daarna ontvangt de leerkracht een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De leerkracht zorgt er vervolgens voor dat (zo veel mogelijk) leerlingen uit de groep de vragenlijst invullen. Leesconsulenten vanuit de bibliotheek ontvangen tevens een persoonlijke uitnodiging om de vragenlijst in te vullen.

De Monitor de Bibliotheek *op school* is de afgelopen jaren enorm in volume gegroeid. Onderstaande tabel laat de respons per jaar per doelgroep zien. In elke categorie was de respons in 2016 ruim vier maal zo hoog als in 2012. Sinds 2016 is nog van een lichte groei sprake. De afname van het totaal aantal leerlingen tussen 2016 en 2017 was uitsluitend het gevolg van het niet meer deelnemen van leerlingen in groep 4 (Tabel 1).

Tabel 1 Aantal ingevulde vragenlijsten MdBos per meting, 2012 – 2018

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Leerlingen	34.244	71.639	95.558	127.516	142.734	119.590 ¹	121.449
Leerkrachten	3.420	7.023	9.638	12.883	14.972	16.029	16.183
Leesconsulenten	355	728	1.001	1.272	1.447	1.506	1.534
n (totaal)	40.031	81.403	108.211	141.671	159.153	137.125	139.166

¹ Vanaf 2017 doen geen leerlingen van groep 4 meer mee.

Van de 1.534 scholen (waarvoor de leesconsulent een vragenlijst heeft ingevuld) in 2018, deden er 270 (17%) voor het eerst mee aan de Monitor.

De 1.534 vragenlijsten voor leesconsulenten zijn ingevuld door 1.433 *unieke* leesconsulenten. 1.334 leesconsulenten vulde over één school een vragenlijst in, 97 over twee en 2 over drie scholen.

1.3 Verdeling over leerjaren per meting

De verdeling van leerlingen over groep 5 tot en met 8 in de opeenvolgende metingen van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) is zeer stabiel (Tabel 2).

Tabel 2 Verdeling van leerlingen per leerjaar per meting (groep 5 – 8, exclusief speciaal basisonderwijs)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Groep 5	25%	25%	24%	25%	25%	24%	25%
Groep 6	25%	25%	25%	25%	24%	26%	25%
Groep 7	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%
Groep 8	25%	25%	26%	22%	26%	25%	25%
n (totaal)	27.277	57.417	75.933	99.936	112.413	116.054	116.956

Door de stabiele en evenwichtige verdeling van de deelnemende leerlingen over de leerjaren, is het goed mogelijk om ontwikkelingen in de afgelopen zeven meetjaren te analyseren zonder een specifieke selectie op leerjaar.

Bij ontwikkelingen in de resultaten moet wel worden opgemerkt dat in de opeenvolgende metingen niet dezelfde scholen deelnamen, onder andere door de sterke groei. Vooral na 2012 is het aantal deelnemers sterk gegroeid. Met de groei zou ook de samenstelling van de steekproef enigszins kunnen zijn veranderd. De toetsing van de representativiteit van de deelnemers ligt buiten het kader van deze analyse.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden data van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten geanalyseerd. Daarbij worden in het Hoofdstuk 2 ontwikkelingen besproken voor de drie doelgroepen in de afgelopen zes meetjaren. Hoofdstuk 3 behandelt verschillen tussen groepen leerlingen op basis van kenmerken als leerjaar en geslacht. Ook wordt in dit hoofdstuk gekeken naar verschillen tussen provincies met betrekking tot de data van leesconsulenten en leerkrachten. Hoofdstuk 4 kijkt naar verbanden tussen de gegevens van de drie doelgroepen zoals bijvoorbeeld tussen het leesbevorderingsplan en de activiteiten van leerkrachten of tussen activiteiten van leerkrachten en het leesplezier van leerlingen.

Groep 5 tot en met 8

Vanaf het volgende hoofdstuk hebben de cijfers voor leerlingen voor alle metingen alleen betrekking op groep 5 tot en met 8. De selectie is ook op de jaren voor 2017 toegepast, om een goede vergelijking te kunnen maken. Waar een specifiekere selectie is toegepast, wordt dit vermeld.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact 100. Tenzij anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de percentering.

Betrouwbaarheid en significantie

Bij een steekproefonderzoek als dit worden uitkomsten verkregen die slechts met inachtneming van een bepaalde waarschijnlijkheid mogen worden vertaald naar de totale populatie.

Statistiek geeft de mogelijkheid om op grond van de steekproefgrootte en de gevonden uitkomsten van het onderzoek zogenaamde betrouwbaarheidsintervallen te berekenen. Deze betrouwbaarheidsintervallen geven aan tussen welke twee waarden de uitkomst in de totale populatie valt indien de steekproefuitkomst naar de totale populatie vertaald wordt. Het betrouwbaarheidsinterval ligt altijd rond de uitkomst die in de steekproef is gevonden, met afwijkingmarges naar boven en beneden. Normaliter werkt men met '95%-betrouwbaarheidsintervallen' (ook wel: 'een significantieniveau van 95%'). Deze geven met 95% zekerheid aan tussen welke twee grenswaarden de betreffende waarde in de populatie valt. Wanneer bijvoorbeeld van 500 leerkrachten 50,0 procent een bepaald antwoord heeft gegeven, betekent dit dat we met 95 procent zekerheid kunnen zeggen dat het werkelijke percentage in de gehele populatie leerkrachten tussen 45,6 en 54,4 procent ligt (50,0% +/- 4,4%).

In dit rapport genoemde verschillen (tussen metingen of tussen groepen binnen een meting) zijn significant², tenzij anders wordt vermeld. Significant betekent dat een verschil waarschijnlijk niet toevallig is, oftewel dat een verschil niet wordt veroorzaakt door de toevallige marges ('betrouwbaarheidsintervallen') in elke uitkomst bij een onderzoek onder een steekproef.

² $p < .05$: de waarschijnlijkheid dat een gevonden verschil toevallig is, is kleiner dan 5 procent.

2 Ontwikkelingen

Sinds de eerste meting over 2012 is er een gestage negatieve ontwikkeling in leesplezier en leesfrequentie bij **leerlingen** te zien. Wat betreft het soort boeken dat leerlingen graag lezen, neemt alleen de populariteit van tijdschriften duidelijk af. Leesboeken zijn onveranderd veruit het populairst. 'Grappige boeken' lezen leerlingen het liefst. Het percentage leerlingen dat (ook) via de bibliotheek in de school aan leesboeken komt, neemt al vijf jaar langzaam toe, maar het bezoek aan de openbare bibliotheek neemt al jaren af. **Leerkrachten** gaan veel vaker dan in 2012 met leerlingen naar de schoolbibliotheek. Steeds meer **scholen** die meedoen aan de Monitor beschikken over een leesplan en over een bibliotheek in de school, maar die bibliotheek is wel steeds vaker na schooltijd gesloten.

2.1 Ontwikkeling in leesplezier, leesfrequentie en soort boeken

Sinds 2012 is het leesplezier van leerlingen in groep 5 tot en met 8 licht gedaald. De ontwikkelingen zijn beperkt, maar wel duidelijk en - door de grote aantallen - significant. Het percentage dat het erg leuk vindt om een boek te lezen daalde van 30 procent in 2012 naar 25 procent in 2018. Ook het percentage leerlingen dat het (meestal) erg leuk vindt om in de klas in een boek te lezen is sinds 2012 gedaald, net als het aandeel leerlingen dat het (meestal) erg leuk vindt als de juf of meester iets over een boek vertelt. Bij het algemene leesplezier is ook tussen 2017 en 2018 nog een negatief verschil te zien, bij lezen in de klas en vertellen door de leerkracht niet (Tabel 3).

Tabel 3 Ontwikkeling leesplezier leerlingen

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
<i>Algemeen leesplezier</i>							
Vervelend om een boek te lezen	3%	3%	3%	3%	3%	4%	4%
Erg leuk om een boek te lezen	30%	30%	29%	28%	27%	26%	25%
<i>Lezen en boeken op school³</i>							
Vervelend om in de klas een boek te lezen	-	-	5%	5%	5%	5%	5%
Erg leuk om in de klas een boek te lezen	-	-	27%	27%	26%	23%	23%
Vervelend als juf/meester over een boek vertelt	5%	5%	7%	6%	6%	7%	7%
Erg leuk als juf/meester over een boek vertelt	27%	26%	23%	23%	22%	21%	21%

Het percentage leerlingen dat thuis nooit een boek zegt te lezen, steeg licht van 7 procent in 2012 naar 9 procent in 2018. Het percentage leerlingen dat minimaal een paar keer per week thuis voor hun plezier een boek leest daalde van 67 procent in

³ De stelling "als ik in de klas in een boek lees vind ik dat... (vervelend/niet zo leuk/best leuk/erg leuk)" luidde in 2012 en 2013 anders ("als ik in een boek **moet lezen** van de juf/meester vind ik dat..."). In 2017 is de stelling veranderd in: "als ik in de klas in een boek lees vind ik dat **meestal**..." De toevoeging 'meestal' in 2017 geldt ook voor de stelling "als de juf/meester iets vertelt over een boek vind ik dat..."

2012 naar 65 procent in 2016 (Tabel 4). In 2017 en 2018, met andere antwoordopties, zei 53 procent 'soms' en 38 procent 'vaak' thuis een boek te lezen.

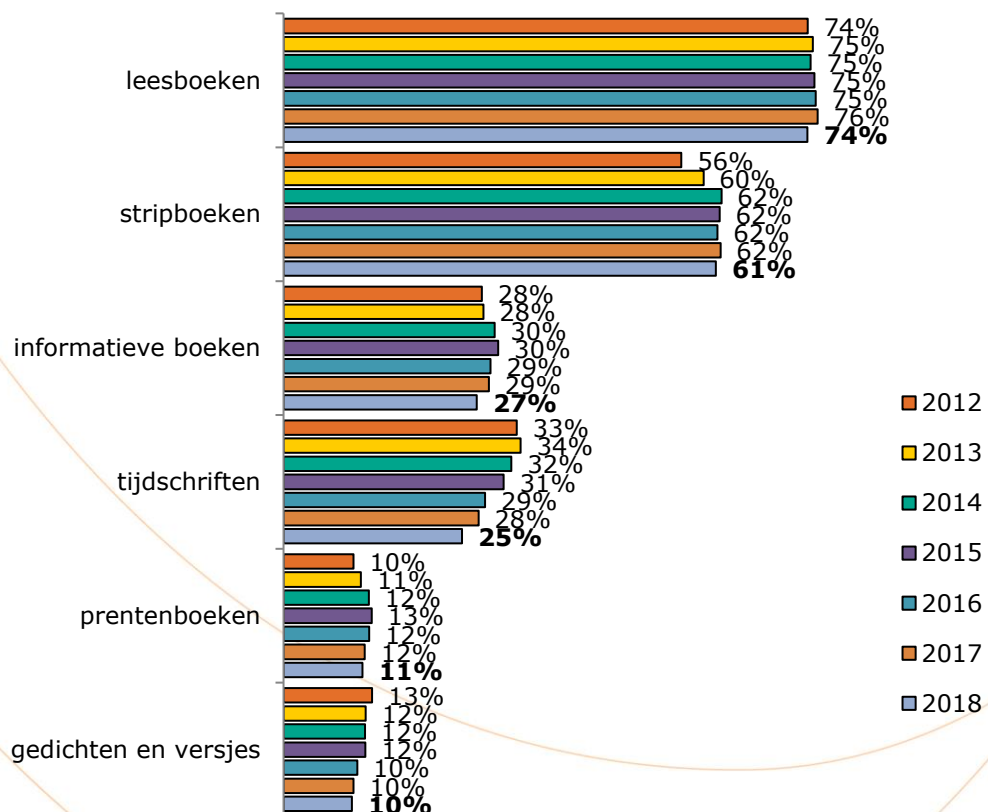
Tabel 4 Ontwikkeling leesfrequentie leerlingen

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
<i>Leesfrequentie</i>							
Leest nooit thuis een boek	7%	7%	7%	8%	8%	8%	9%
Leest minimaal paar keer per week thuis een boek	67%	67%	66%	65%	65%		
Leest soms thuis een boek						53%	53%
Leest vaak thuis een boek						38%	38%

Bij de onderwerpen waarover leerlingen graag lezen (niet in grafiek weergegeven), voeren 'grappige boeken' met 59 procent de lijst aan, gevolgd door 'dieren' (41%), 'griezelen' (38%) en 'sport' (33%). De ranglijst is al jaren vrijwel stabiel. Ten opzichte van vorig jaar lezen minder leerlingen graag over sport (35% -> 33%), griezelen (40% -> 38%) en natuur (19% -> 16%) en meer leerlingen de categorie grappige boeken (57% -> 59%), oorlog (20% -> 22%) en vriendschap (22% -> 25%).

Ook de ranglijst van het soort boeken dat leerlingen graag lezen is al jaren stabiel. Vooral leesboeken en stripboeken worden graag gelezen. De populariteit van tijdschriften neemt gestaag af (Grafiek 1).

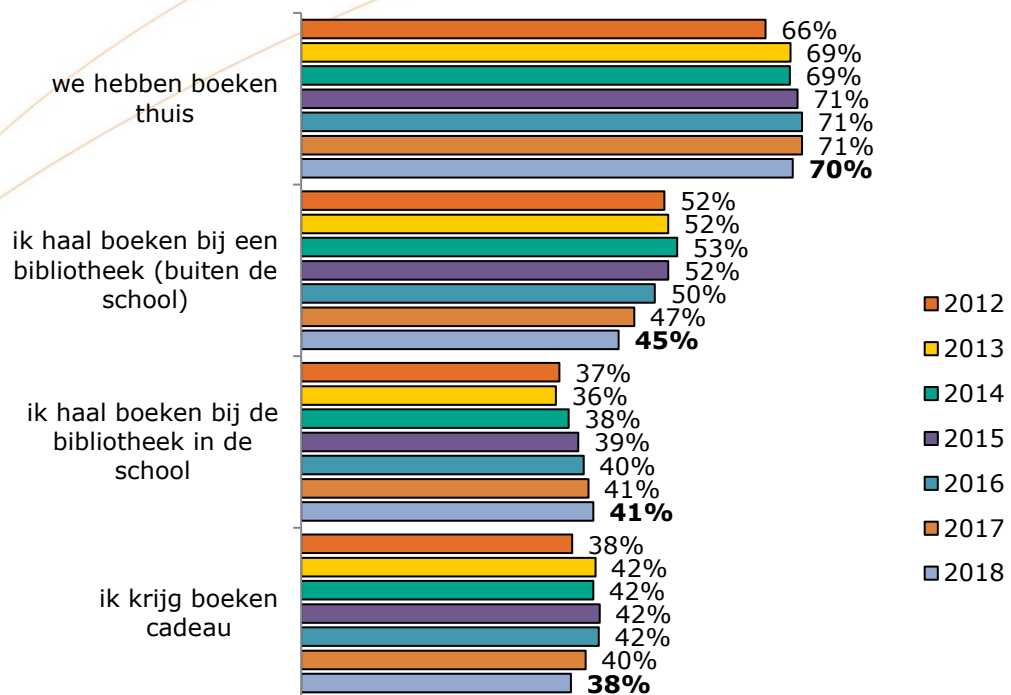
Grafiek 1 Welke soort boeken lees je graag?

2.2 Bronnen en tips voor boeken

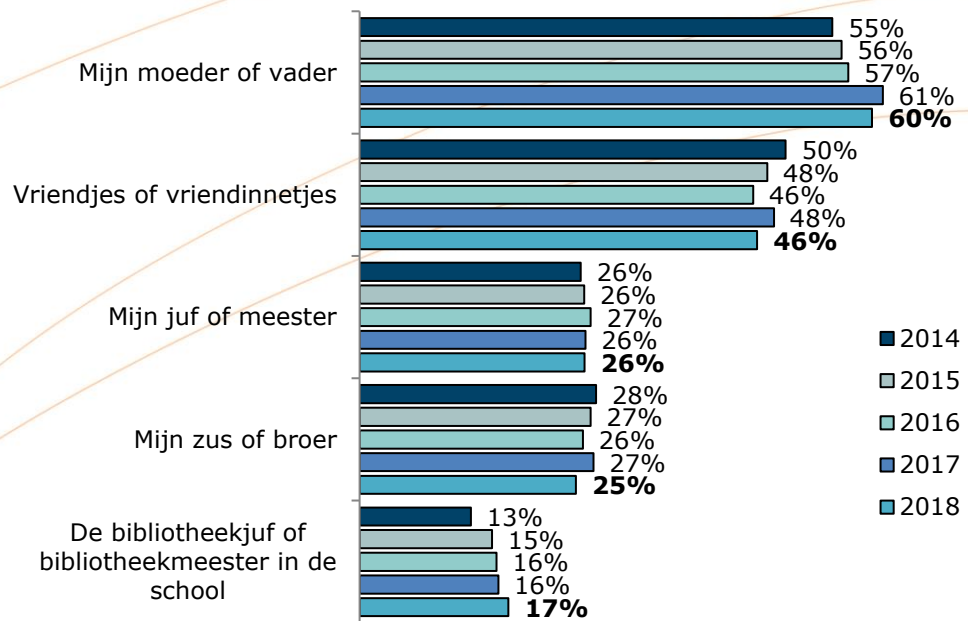
Leerlingen komen vooral aan leesboeken doordat ze die thuis hebben. Het percentage leerlingen dat ook aan leesboeken komt via de bibliotheek in de school is sinds 2012 toegenomen, tot 41 procent in 2017 en 2018. Het percentage dat bij een bibliotheek buiten de school leesboeken haalt, neemt al vijf jaar af, tot naar 45 procent in 2018 (Grafiek 2).

Grafiek 2 'Hoe kom je aan leesboeken?'

Tips voor leuke boeken krijgen leerlingen meestal van hun ouders (60%) of vriendjes en vriendinnetjes (46%). Ouders en de bibliotheekjuf of -meester in de school (nu 17%) zijn de afgelopen jaren iets belangrijker geworden (Grafiek 3).

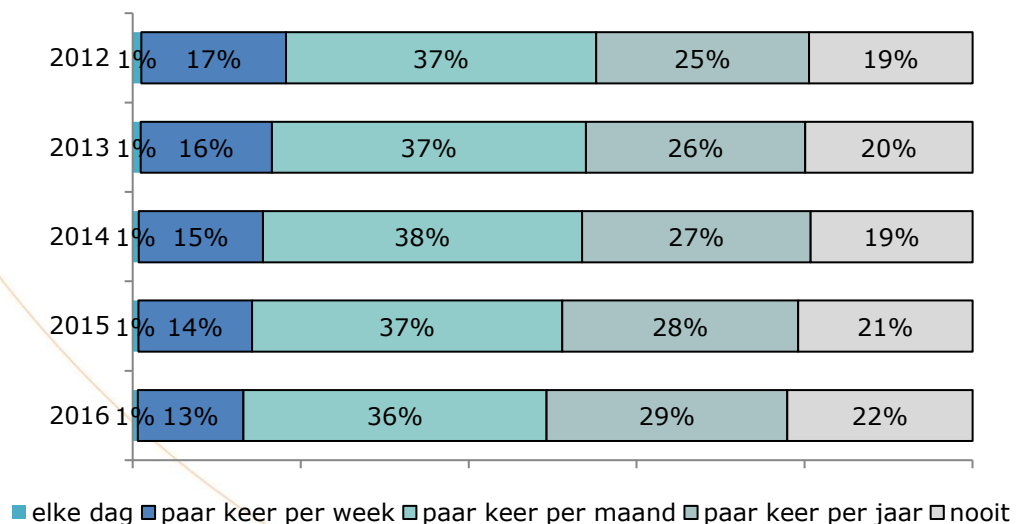
Grafiek 3 'Wie geeft jou wel eens tips voor leuke boeken om te lezen?'⁴

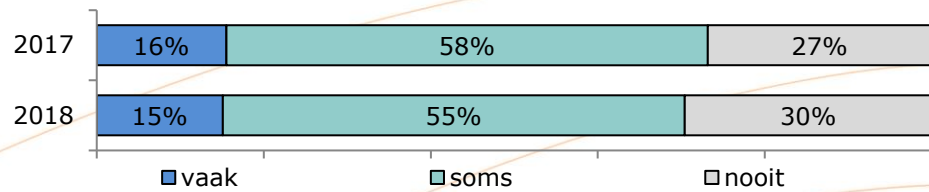
2.3 Naar de bibliotheek

Het percentage leerlingen dat minimaal een paar keer per maand naar de openbare bibliotheek gaat, daalde tussen 2012 en 2016 van 55 naar 50 procent (Grafiek 4 – eerste deel).

Grafiek 4 'Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school?'

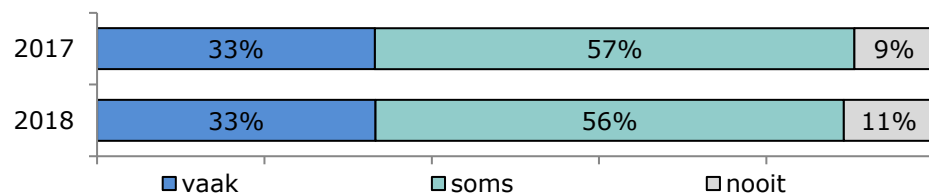
⁴ In 2012 en 2013 betrof de vraag 'titels van leuke boeken' en waren vooral de percentages voor ouders en juf of meester veel lager. Deze metingen zijn daarom buiten beschouwing gelaten. De optie 'de bibliotheekjuf of bibliotheekmeester in school' luidde voor 2017: 'iemand van de bibliotheek in de school'.

Na 2016 is, met andere antwoordopties, de daling verder gegaan: 'nooit' naar de bibliotheek buiten de school ging van 27 procent in 2017 naar 30 procent in 2018, 'soms' van 58 naar 55 procent en 'vaak' van 16 naar 15 procent (Grafiek 4 – tweede deel).

Op scholen met een bibliotheek in de school⁵, zei in 2017 9 procent en in 2018 11 procent van de leerlingen daar 'nooit' te komen (Grafiek 5).⁶

Grafiek 5 'Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in school?'

2.4 Leerlingen over de schoolbibliotheek

Van de leerlingen die een bibliotheek op school hebben en daar soms of vaak komen, komt 57 procent er graag, en vindt iets meer dan de helft dat er genoeg leuke leesboeken en genoeg leuke informatieboeken zijn en dat ze er goed worden geholpen. Een deel van de leerlingen heeft geen mening, maar bijna een derde vindt dat er niet genoeg leuke leesboeken zijn (30%) en een kwart dat ze niet goed worden geholpen (25%).

Ten opzichte van 2017⁷ komen in 2018 iets minder leerlingen er graag, vinden iets minder leerlingen dat er genoeg leuke informatieboeken zijn en vinden iets minder leerlingen dat zij er goed worden geholpen. De mening over genoeg leuke leesboeken is niet veranderd (Tabel 5).

⁵ Of er wel of geen bibliotheek in de school is, wordt vanaf 2017 opgegeven door de monitorcoördinator. Voorheen werd de vraag aan de leerlingen gesteld.

⁶ De vraag werd voor 2016 niet gesteld en in 2016 op een andere manier.

⁷ Door wijzigingen in de vraagstelling zijn ontwikkelingen sinds 2014 niet goed vast te stellen.

Tabel 5 Leerlingen over de bibliotheek in de school⁸

	2014	2015	2016	2017	2018
<i>De schoolbibliotheek is een fijne plek in de school</i>					
ja	66%	66%	66%		
weet niet	22%	21%	22%		
nee	13%	13%	12%		
<i>Kom je graag in de schoolbibliotheek?</i>					
ja				60%	57%
weet niet				31%	33%
nee				9%	10%
<i>Er zijn leuke leesboeken in de schoolbibliotheek</i>					
ja	68%	68%	70%		
weet niet	12%	12%	10%		
nee	20%	20%	20%		
<i>Zijn er genoeg leuke leesboeken in de schoolbibliotheek?</i>					
ja				52%	52%
weet niet				18%	18%
nee				30%	30%
<i>Er zijn leuke informatieboeken in de schoolbibliotheek</i>					
ja	56%	56%	56%		
weet niet	26%	27%	27%		
nee	18%	17%	17%		
<i>Zijn er genoeg leuke informatieboeken in de schoolbibliotheek?</i>					
ja				53%	51%
weet niet				33%	34%
nee				15%	15%
<i>Word je goed geholpen als je iets zoekt in de schoolbibliotheek?⁹</i>					
ja	52%	52%	54%	58%	55%
weet niet	19%	20%	18%	20%	20%
nee	28%	28%	28%	23%	25%

2.5 Ontwikkelingen leerkrachten¹⁰ en leescoördinatoren

Bijna alle leerkrachten (alle groepen) lezen minstens een keer per week voor aan de groep (88%). Een derde gaat minimaal een paar keer per jaar naar de openbare bibliotheek (32%). De meeste leerkrachten nemen minstens een paar keer per jaar deel aan een project rondom boeken en lezen (90%) en overleggen minstens een paar keer per jaar met het team over leesbevordering (89%). Op geen van deze punten is sprake van een duidelijke ontwikkeling in de afgelopen zes jaar. Leerkrachten gingen tussen 2012 en 2017 wel steeds vaker met de groep naar de schoolbibliotheek (Grafiek 6).¹¹

⁸ 2016 is niet geheel vergelijkbaar met 2014 en 2015, omdat de vragen in 2016 niet zijn gesteld aan leerlingen die aangaven 'nooit' in de schoolbibliotheek te komen (7%). Voor 2016 werd nog niet gevraagd hoe vaak leerlingen naar de bibliotheek in de school gaan.

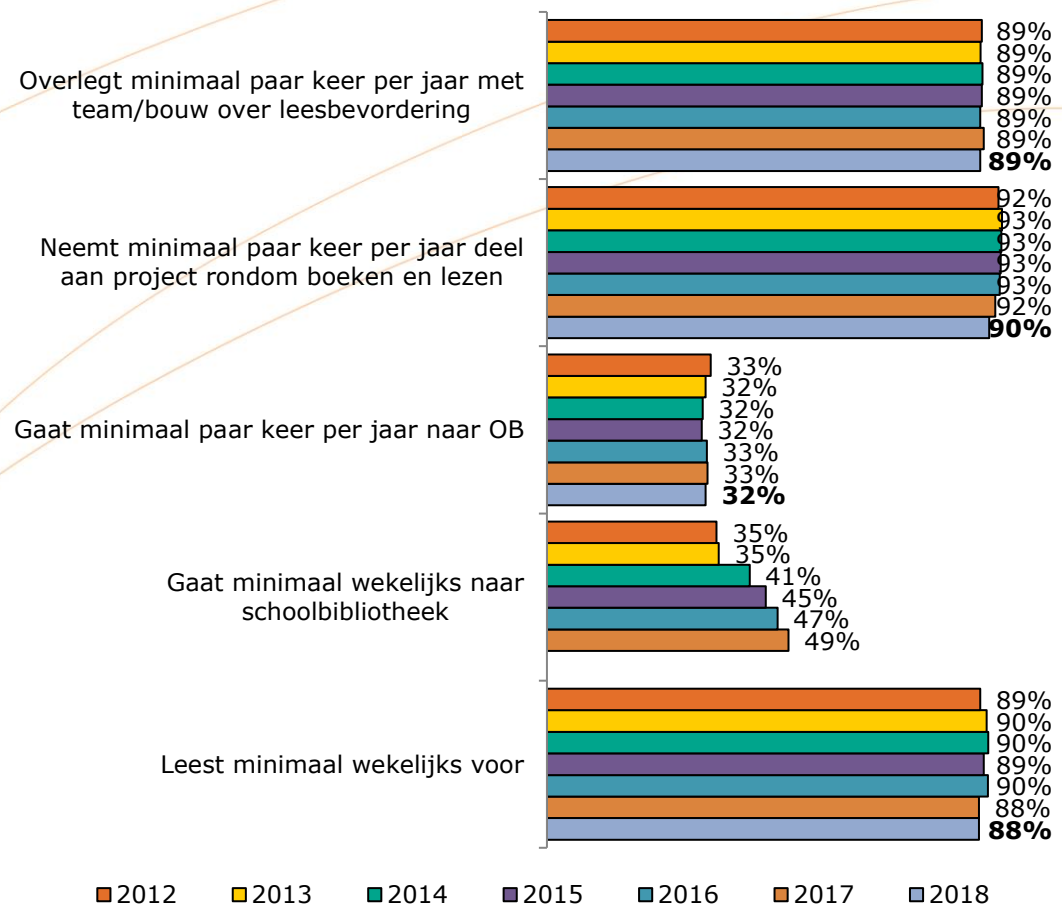
⁹ Tot 2016 als stelling: "Ik word in de schoolbibliotheek goed geholpen als ik iets zoek."

¹⁰ De data van leerkrachten hebben betrekking op leerkrachten van alle groepen, niet alleen vanaf groep 5.

¹¹ Voor de vraag over de schoolbibliotheek zijn de antwoorden van 2018 niet goed vergelijkbaar met 2017. Voor de overige vragen uit de vragenlijst leerkrachten kunnen geen vergelijkingen met metingen voor 2017 worden gemaakt.

Grafiek 6 Ontwikkeling activiteiten leerkrachten

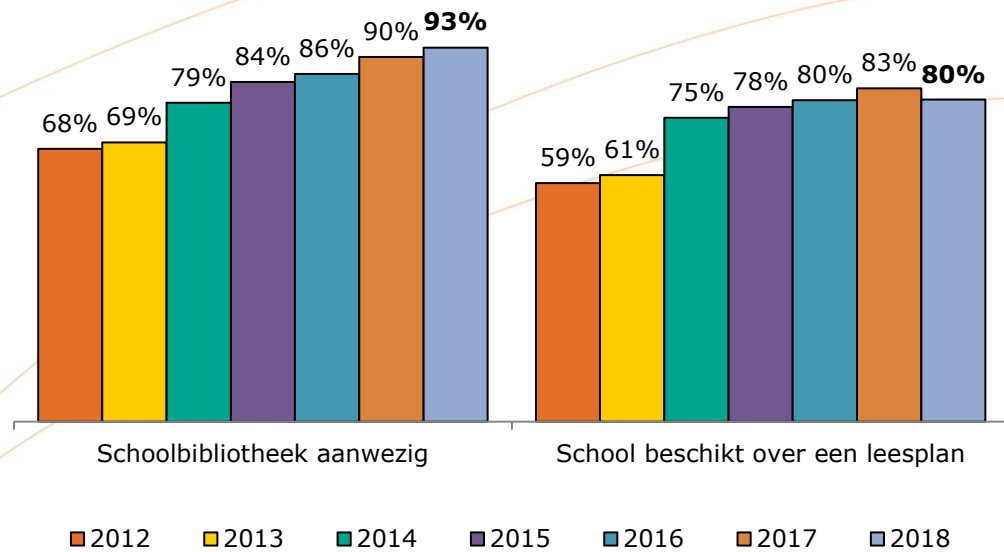
2.6 Ontwikkelingen leesconsulenten

In de data van de leesconsulenten valt vooral op dat het aantal scholen (in de monitor) met een bibliotheek sterk is toegenomen, van 68 procent in 2012 tot 93 procent in 2018.¹² Tussen 2012 en 2017 is ook het aantal scholen met een leesplan¹³ sterk toegenomen (59% in 2012, 83% in 2018), al is dat in 2018 weer iets afgenomen (Grafiek 7).

¹² Voor 2017 werd deze vraag gesteld aan de leesconsulent, vanaf 2017 aan de monitorcoördinator.

¹³ Tot 2017 werd gesproken van een leesbevorderingsplan of leesplan.

Grafiek 7 Schoolbibliotheek en leesbevorderingsplan

Het aantal schoolbibliotheeken dat na schooltijd open is daalt gestaag, van 28 procent in 2012 naar 17 procent in 2018.

Bij de activiteiten van de **leesconsulenten** valt op dat in de loop van de metingen minder leesconsulenten teamvergaderingen bijwonen (43% in 2012, 30% in 2018), optreden op informatieavonden voor ouders (39% in 2012, 33% in 2018) en workshops geven aan ouders (30% in 2012, 21% in 2018), maar dat meer leesconsulenten leerkrachten adviseren over individuele leerlingen (22% in 2012, 40% in 2018), activiteiten uitvoeren in de groep (58% -> 91%), vrijwilligers aansturen (41% -> 51%) en deskundigheid van vrijwilligers bevorderen (36% -> 51%).¹⁴ Het percentage leesconsulenten dat leerlingen begeleidt in de schoolbibliotheek was tussen 2012 en 2016 stabiel rond 35 procent, maar is in 2017 gestegen naar 40 procent en in 2018 naar 45 procent. Voor activiteiten met leerlingen organiseren in de schoolbibliotheek (2018: 30%), beleid opstellen (23%) en workshops en/of trainingen geven aan leerkrachten (41%) is er geen duidelijke ontwikkeling. Voor leerkrachten adviseren over boekengebruik bij zaakvakken was er tussen 2012 (49%) en 2016 (53%) geen duidelijke ontwikkeling, maar sinds 2016 is dat gestegen, tot 58 procent in 2018.

Bij de activiteiten van de **leescoördinatoren** was tussen 2012 en 2016 op veel gebieden een sterke toename te zien, vooral bij stimuleren van gebruik van de schoolbibliotheek door leerkrachten en leerlingen (65% -> 83%), inplannen leesbevorderingsactiviteiten in afstemming met taal- en lesmethodes (62% -> 74%) en beleid opstellen (58% -> 71%). In 2017 zijn twee activiteiten toegevoegd: workshops/trainingen geven aan leerkrachten (10% in 2017, 12% in 2018) en

¹⁴ Meer dan 'het een in plaats van het ander' is er sprake van veel of minder veel activiteiten van de leesconsulent. Op scholen waar de leesconsulent activiteiten uitvoert in de groep, is het gemiddelde aantal betaalde uren per week van de leesconsulent op school ook veel hoger (1,6) dan op andere scholen (0,5).

leerkrachten adviseren over boekengebruik bij zaakvakken (28% in 2017, 27% in 2018). Bij bijna alle al voor 2017 bestaande opties is het percentage - vermoedelijk mede door die toevoeging van twee nieuwe activiteiten in de lijst - iets gedaald. Stimuleren gebruik schoolbibliotheek is nu bij 81 procent deel van de activiteiten, inplannen leesbevorderingsactiviteiten bij 67 procent en beleid opstellen bij 67 procent. Tussen 2017 en 2018 zijn geen grote verschillen.

Het aantal scholen waar het leesbevorderingsbeleid jaarlijks wordt geëvalueerd, nam tussen 2012 en 2016 toe van 53 tot 77 procent. In 2017 werd op 87 procent *van de scholen met een leesplan*, dit leesplan jaarlijks geëvalueerd, in 2018 was dit 84 procent.¹⁵

---

¹⁵ Door de veranderde vraagstelling kan het percentage vanaf 2017 niet met de voorgaande reeks worden vergeleken.

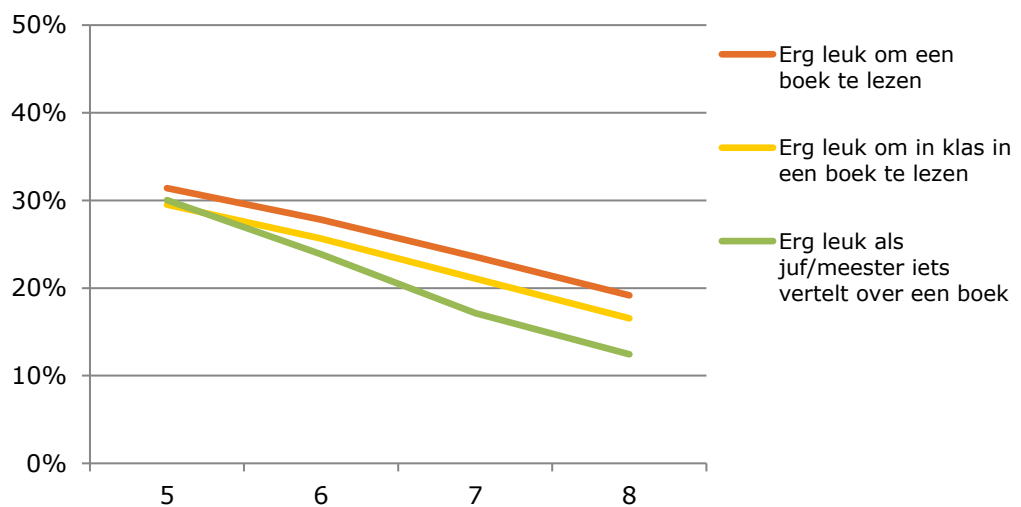
3 Verschillen: leeftijd, geslacht, provincie

Leerlingen in hogere leerjaren lezen minder, minder graag, halen minder boeken bij de bibliotheek op school en zijn minder positief over de schoolbibliotheek dan leerlingen in lagere leerjaren. Oudere leerlingen gaan wel iets vaker naar de openbare bibliotheek. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens en lezen ook meer. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn meisjes niet positiever dan jongens.

3.1 Leerjaar¹⁶

Een vergelijking tussen leerjaren laat, al vanaf de eerste meting, op alle fronten een in hogere leerjaren sterk afnemend leesplezier zien. In hogere klassen gaan leerlingen het minder leuk vinden om een boek te lezen (van 31% erg leuk in groep 5 naar 19% in groep 8), te lezen in de klas (van 30% naar 17%) of te luisteren als de juf of meester iets over een boek vertelt (van 30% naar 12%) (Grafiek 8).

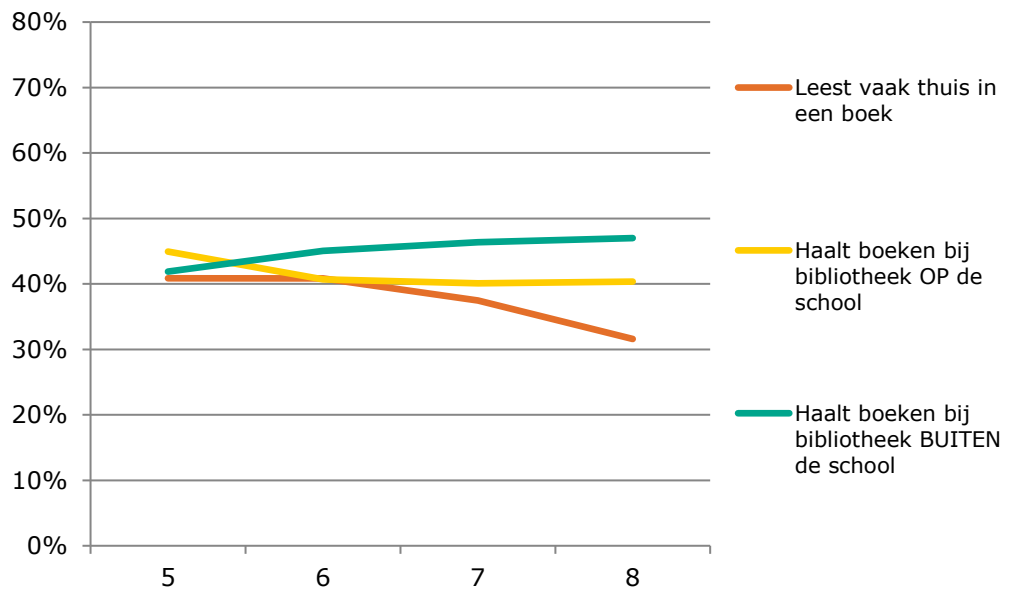
Grafiek 8 Verschillen in leesplezier per leerjaar

Bij het leesgedrag zijn vergelijkbare trends te zien. Leerlingen lezen in hogere klassen steeds minder vaak boeken: het percentage dat vaak thuis in een boek leest daalt na groep 6 van 41 procent naar 32 procent in groep 8. Ook halen in hogere groepen minder leerlingen boeken bij de bibliotheek op school. Wel halen in hogere leerjaren iets meer leerlingen boeken bij de bibliotheek buiten school (Grafiek 9).

¹⁶ Alle analyses in dit hoofdstuk hebben betrekking op de data van de meting van 2018 (groep 5 tot en met 8).

Grafiek 9 Verschillen in leesgedrag per leerjaar

Leerlingen in hogere leerjaren halen niet alleen iets minder boeken bij de bibliotheek in hun school, zij zijn ook minder tevreden over de schoolbibliotheek. Ze komen er minder graag, vinden minder vaak dat er genoeg leuke lees- en informatieboeken zijn, en vinden minder vaak dat ze er goed worden geholpen. Oudere leerlingen weten wel vaker hoe ze er naar een boek moeten zoeken (Tabel 6).

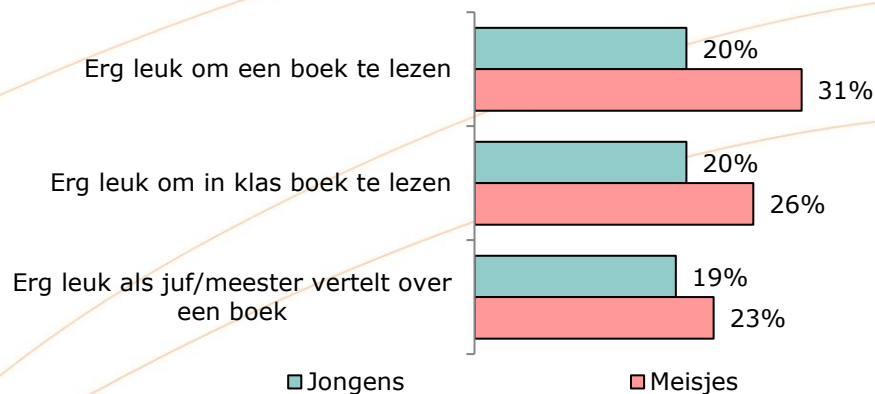
Tabel 6 Mening over schoolbibliotheek per leerjaar

	5	6	7	8
Komt graag in de schoolbibliotheek	61%	56%	50%	43%
Genoeg leuke leesboeken	62%	54%	44%	37%
Genoeg leuke informatieboeken	55%	52%	46%	41%
Weet hoe je naar een boek kunt zoeken	70%	72%	75%	77%
Wordt in de schoolbibliotheek goed geholpen	56%	54%	51%	47%

3.2 Geslacht

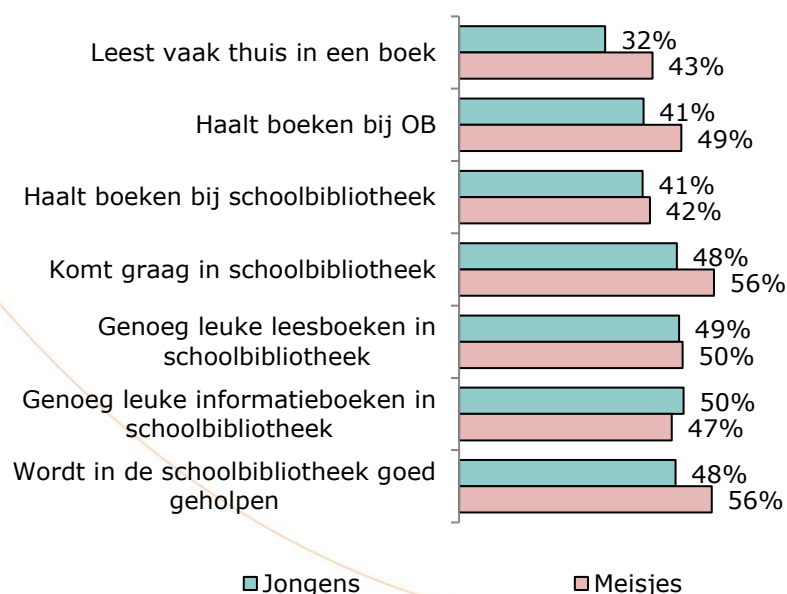
Zoals jongere leerlingen alles rond lezen veel leuker vinden dan oudere, vinden meisjes alles leuker dan jongens. Meisjes vinden het duidelijk leuker om een boek te lezen (thuis en in de klas) en om naar de bibliotheek te gaan. Bij de vraag hoe leerlingen het vinden als de juf of meester vertelt over een boek zijn de verschillen kleiner. Meisjes vinden dit minder leuk dan zelf lezen, jongens even leuk (Grafiek 10). Deze verschillen zijn al jaren ongeveer even groot.

Grafiek 10 Verschil in leesplezier naar geslacht

Meisjes lezen ook duidelijk meer dan jongens. Meisjes lezen vaker thuis in een boek, halen iets vaker boeken uit de bibliotheek in hun school en vooral vaker uit de bibliotheek buiten de school. Meisjes komen ook vaker graag in de schoolbibliotheek. Daarnaast vinden meisjes vaker dat zij goed worden geholpen in de bibliotheek op school en vinden meisjes iets vaker dat er genoeg leuke leesboeken zijn in de bibliotheek op school. Alleen over het aantal leuke informatieboeken in de bibliotheek op school zijn meisjes niet positiever¹⁷ (Grafiek 11). Ten opzichte van vorig jaar zijn de ontwikkelingen voor jongens en meisjes ongeveer hetzelfde (zie ook Hoofdstuk 2 Ontwikkelingen), behalve bij 'komt graag in de schoolbibliotheek' en 'wordt goed geholpen in de schoolbibliotheek'. Daar is de negatieve trend bij jongens minder sterk dan bij meisjes.

Grafiek 11 Verschil in leesgedrag en mening schoolbibliotheek naar geslacht

¹⁷ Meisjes zijn op dit punt niet negatiever, maar hebben veel vaker geen mening.

3.3 Provincies

Het leesplezier en de leesfrequentie van leerlingen varieert wel wat per provincie, maar uit de opeenvolgende metingen komt geen consistent beeld van meer en minder 'leesgrage' provincies naar voren. In 2017 scoorde leesplezier in Flevoland relatief hoog, maar in 2018 ligt het percentage leerlingen dat het erg leuk vindt om een boek te lezen in alle provincies ongeveer op hetzelfde niveau (24%-28%). Opvallende verschillen zijn er wel voor het percentage leerlingen dat – als die er is - vaak naar de bibliotheek in de school gaat (van 25 procent in Noord-Holland tot 39 procent in Drenthe en 41 procent in Limburg) en het percentage dat vaak naar de bibliotheek buiten de school gaat (van 12 procent in Limburg, 13 procent in Noord-Brabant en 14 procent in Drenthe tot 20 procent in Flevoland). In sommige provincies met een relatief hoog bezoek aan de schoolbibliotheek is het bezoek aan de openbare bibliotheek vrij laag (bijvoorbeeld in Noord-Brabant en Limburg), maar dat geldt niet overal (zie bijvoorbeeld Groningen en Drenthe).¹⁸

Een vergelijking tussen provincies van de activiteiten van *leerkrachten* laat aanzienlijke verschillen zien.¹⁹ Opvallend is bijvoorbeeld dat leerkrachten in Limburg weinig voorlezen en weinig laten stillezen, maar vaak met de groep naar de schoolbibliotheek gaan. Dat was ook in 2017 zo. In Noord-Holland lezen leerkrachten vaak voor, maar gaan zij niet vaak met de groep naar de schoolbibliotheek. Per provincie wordt dus deels een andere invulling aan leesbevorderingsbeleid gegeven (Tabel 7).

Tabel 7 Aandacht voor lezen door leerkracht per provincie (alle leerjaren)

	Leest dagelijks voor aan groep	Laat II. dagelijks stil/vrij lezen	Gaat minstens wekelijks naar schoolbibliotheek	Gaat minstens paar keer per jaar naar openbare bibliotheek	Houdt minstens maandelijks een boekenkring	n
Friesland	49%	77%	39%	40%	20%	1444
Groningen	45%	75%	53%	57%	19%	470
Drenthe	52%	78%	60%	36%	23%	1159
Overijssel	48%	75%	39%	37%	26%	1636
Flevoland	49%	82%	46%	14%	28%	183
Gelderland	49%	74%	41%	27%	25%	1897
Utrecht	58%	75%	39%	23%	21%	592
Noord-Holland	59%	76%	26%	52%	23%	1811
Zuid-Holland	59%	71%	44%	27%	17%	2447
Zeeland	36%	67%	39%	44%	27%	701
Noord-Brabant	41%	67%	51%	22%	22%	2740
Limburg	26%	60%	55%	18%	25%	1077
Totaal	49%	72%	44%	32%	22%	16157

¹⁸ Zie over het vervangingseffect ook het recente rapport van ProBiblio en Pleiade in opdracht van Stichting Lezen en de KB *Naar optimale jeugdcollecties in bibliotheken en op scholen* (2019) (<https://www.kb.nl/ob/nieuws/2019/onderzoek-naar-jeugdcollecties-op-bibliotheken-en-scholen>)

¹⁹ De vergelijking is gemaakt over alle leerjaren. De verdeling van leerkrachten over de leerjaren is in alle provincies ongeveer gelijk.

Ook bij het vergelijken van de data van de *leesconsulenten* per provincie blijkt dat er sterke verschillen bestaan tussen de provincies in de invulling van het leesbeleid op school. Zo beschikt in Flevoland 100 procent van de deelnemende scholen over een leesplan, in Zeeland 51 procent. Het jaarlijks evalueren van dit plan gebeurt relatief het meest in Noord-Holland (96%), het minst in Flevoland en Zuid-Holland (75%). In Drenthe (3%) en Utrecht (5%) is vrijwel geen van de schoolbibliotheken na schooltijd open (2%), in Limburg bijna de helft (42%). In Limburg staat gemiddeld ook de grootste collectie in de schoolbibliotheek (2.742 boeken), met bijna twee keer zo veel boeken als in Friesland (1.435), Gelderland en Noord-Brabant (1.417) (Tabel 8).

Tabel 8 Leesbevorderingsplan en collectie per provincie

	Bibliotheek in de school	Beschikt over leesplan	Evalueert jaarlijks het leesplan*	Schoolbibliotheek open na schooltijd*	Gemiddeld aantal boeken in collectie van schoolbibliotheek*	n
Friesland	90%	65%	78%	25%	1435	125
Groningen	100%	83%	79%	10%	2080	59
Drenthe	97%	80%	88%	3%	1915	143
Overijssel	88%	91%	86%	11%	1573	170
Flevoland	100%	100%	75%	7%	2529	15
Gelderland	95%	82%	79%	15%	1417	191
Utrecht	84%	76%	89%	5%	1754	51
Noord-Holland	88%	88%	96%	7%	1901	160
Zuid-Holland	90%	82%	75%	18%	1823	224
Zeeland	94%	51%	86%	30%	2083	97
Noord-Brabant	96%	78%	84%	23%	1475	211
Limburg	99%	87%	85%	42%	2742	88
Totaal	93%	80%	84%	17%	1820	1534

*indien leesplan/schoolbibliotheek aanwezig.

4 Bouwstenen en uitkomsten

Op scholen met een goed ontwikkeld leesplan en verschillende ingeroosterde leesbevorderende activiteiten, doen leerkrachten duidelijk meer aan leesbevorderende activiteiten en ligt het bibliotheekbezoek van leerlingen hoger dan op scholen die minder hoog scoren op die bouwstenen van de Bibliotheek op school. In groepen van leerkrachten die relatief veel aan leesbevorderende activiteiten doen, liggen het gemiddelde leesplezier, de leesfrequentie en het bibliotheekbezoek van leerlingen iets hoger dan bij leerkrachten die er minder aan doen. Dit blijkt uit een analyse van de data van 2018 waarin de antwoorden van de leerlingen, hun leerkrachten en de leesconsulenten van de scholen in onderlinge samenhang zijn bekeken.

4.1 De bouwstenen van de Bibliotheek op school en de data van de Monitor

De Monitor de Bibliotheek op school is vooral bedoeld voor bibliotheken en scholen om de activiteiten op school en het leesgedrag en leesplezier van leerlingen in kaart te brengen en te volgen. Omdat niet alle basisscholen in Nederland meedoen aan de Bibliotheek op school en de Monitor weinig scholen telt die niet met de bibliotheek aan leesbevordering werken, kunnen we geen goede vergelijking maken tussen scholen die 'meedoen' en scholen die 'niet meedoen'. Maar we kunnen wel kijken naar verschillen tussen scholen die veel doen en scholen die minder doen en naar het mogelijke effect van bepaalde activiteiten.

In het algemene model van de Bibliotheek op school verloopt het effect van de interventie op het lezen van de leerlingen vooral via de activiteiten van de leerkracht in de klas (Figuur 1).

Figuur 1 Algemeen interventiemodel de Bibliotheek op school

Voor de Bibliotheek op school heeft Kunst van Lezen zeven samenhangende bouwstenen uitgewerkt. Deze bouwstenen worden hieronder kort beschreven, met daarbij de ideaaltypische invulling ervan. In de praktijk zijn de bouwstenen flexibel. De uitvoerende bibliotheek en de participerende school bepalen in samenspraak welke bouwstenen ze invoeren (kolom 1), en op welke wijze ze er invulling aan geven (kolom 2).

Tabel 9 Bouwstenen dBos

Bouwstenen	Invulling bouwstenen
<p>Netwerk & beleid (Samenwerking) De bibliotheek, de school en de gemeente werken als netwerk aan een gedeelde visie op het gebied van leesbevordering en leggen de doelen beleidsmatig vast.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Visie en doelen worden vastgelegd in de vorm van een samenwerkings- en dienstverleningsovereenkomst voor ten minste één jaar. Idealiter behelst deze een periode van minstens 3 jaar. 2. Leesbevordering staat structureel op de agenda van gemeentelijke en provinciale overleggen over educatie. 3. Er zijn lokale en provinciale overleggen met onder meer culturele en onderwijsorganisaties rond het thema leesbevordering (zogenaamde leesbevorderingsnetwerken).
<p>Monitor (Evidentie) De monitor dBos wordt gebruikt; op basis van de resultaten wordt het leesplan op- dan wel bijgesteld.</p>	<p>De monitor dBos wordt elk jaar ingevuld door alle leerlingen en leerkrachten van de school en door de leesconsulent van de bibliotheek.</p>
<p>Expertise (Expertise) De bibliotheek en de school zetten hun expertise in op het gebied van leesbevordering.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. De school heeft voor 4 uur per week de beschikking over een leesconsulent van de bibliotheek. Deze heeft de basisopleiding voor leesconsulenten (de mbo+ Module Leesconsulent) succesvol afgerond. 2. De school levert voor 40 taakuren per schooljaar een leescoördinator. Deze heeft de basisopleiding voor leescoördinatoren (de cursus Open Boek) succesvol afgerond. De leescoördinator heeft 2 taakuren per week, en volgt twee keer per jaar bijscholing in het leescoördinatorennetwerk. Er worden op elke school twee leescoördinatoren aangesteld.
<p>Lees- en mediaplan (Expertise & Evidentie) De school legt in samenwerking met de bibliotheek haar visie, doelen en het jaarprogramma op het gebied van leesbevordering vast in het lees- en mediaplan.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het lees- en mediaplan wordt ingevuld volgens het format op de website www.leesplan.nl. 2. De visie, doelen en het jaarprogramma worden (mede) gebaseerd op de resultaten en inzichten uit de monitor dBos.
<p>Collectie (Leesomgeving) Alle leerlingen hebben toegang tot een actuele en gevarieerde collectie boeken in een school-, digitale of (mobiele)bibliotheek.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. De bibliotheek levert een collectie op maat van 3 tot 5 boeken per leerling aan de school. Elk jaar wordt 10% van de collectie vernieuwd. Er zijn 8 boeken per leerling aanwezig. 2. De meubels en boekenkasten in de bibliotheek lenen zich ervoor om boeken frontaal te laten zien. 3. De schoolbibliotheek is binnen én buiten schooltijd open, leerlingen kunnen de boeken mee naar huis nemen, en ze hebben toegang tot de e-boekencollectie op www.bibliotheek.nl. 4. De leesconsulent beheert de schoolbibliotheek en stuurt de (vrijwillige) bibliotheekouders aan.
<p>Digitaal portaal (Leesomgeving) De school heeft toegang tot de content op het ondersteunende digitale portaal van dBos.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. De boekencollectie in de schoolbibliotheek is gekoppeld aan het digitale portaal. 2. Kinderen kunnen via het digitale portaal boeken zoeken en lenen. Hun uitleningen worden geregistreerd.

Activiteiten lezen (Leesomgeving) Op basis van het lees- en mediaplan stellen school en bibliotheek de activiteiten vast op het gebied van leesbevordering.

De school ruimt op het lesrooster dagelijks ten minste 15 minuten in voor leesbevordering: vrij lezen / voorlezen / praten over boeken, waar mogelijk in combinatie met leesbevorderingscampagnes (Voorleesdagen, Voorleeswedstrijd, schrijversbezoeken via Stichting Schrijver, School & Samenleving). Idealiter gaat het om 30 minuten per dag.

De data in de Monitor kunnen we gebruiken om te kijken in hoeverre een school voldoet aan de ideaaltypische invulling van de Bibliotheek *op school* (behalve voor de bouwstenen 'Netwerk & beleid' en 'Monitor'). Kunst van Lezen heeft daartoe per bouwsteen gekeken welke vragen uit de Monitor de meest geschikte indicatoren vormen, welke antwoorden het meest overeenkomen met het de Bibliotheek *op school* -ideaal en waarop deze effect zouden kunnen hebben. Daarbij wordt, overeenkomstig het algemene model uit Figuur 1, de 'input' op het niveau van de school en de samenwerking met de bibliotheek onderscheiden van de 'mediërende uitkomsten' op het niveau van de leerkrachten. De link tussen de bouwstenen en de data van de Monitor op het niveau van de school en de bibliotheek is weergegeven in Tabel 10. De gegevens over de invulling van de bouwstenen op dit niveau zijn afkomstig uit de vragenlijst voor de leesconsulenten (LC).

Tabel 10 Bouwstenen dBos en data MdBos – input: schoolbeleid

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Expertise	<ul style="list-style-type: none"> LC8²⁰ Betaalde uren leesconsulent per week voor school, op school zelf en elders (hoe meer, hoe beter) LC10 Aantal taakuren leescoördinatoren per week (advies: 2 uur voor elke 200 leerlingen) LC11 Activiteiten leesconsulent (<i>score</i> 3 activiteiten met het team, 2 activiteiten met ouders, 1 activiteiten met leerlingen)
Leesplan	<ul style="list-style-type: none"> LC11 Activiteiten leesconsulent: beleid opstellen LC12 Activiteiten leescoördinator: inplannen leesbevorderingsactiviteiten in afstemming met taal- en lesmethodes, beleid opstellen LC13 Leesplan aanwezig LC14 jaarlijkse evaluatie leesplan
Collectie	<ul style="list-style-type: none"> LC3 Aantal boeken schoolbibliotheek per leerling LC5 Aantal openingsuren schoolbibliotheek per week LC12 Activiteiten leescoördinator: beheren boekenbudget
Activiteiten school	<ul style="list-style-type: none"> LC15 Aantal verschillende activiteiten (stillezen/vrij lezen, voorlezen, boekenkring/boekintroductie) ingeroosterd voor meer dan 0 uren per week. LC16 Participatie in leesbevorderingscampagnes (2 is de norm)

De invulling van de bouwstenen op het niveau van de school heeft volgens het model van de Bibliotheek *op school* (Figuur 1) effect op de leesbevorderende activiteiten van leerkrachten. Dit noemen we een 'mediërende variabele', omdat deze activiteiten aan

²⁰ MC: opgave monitorcoördinator. LC: vragenlijst leesconsulent. LK: vragenlijst leerkracht. LL: vragenlijst leerling.

de ene kant worden beïnvloed door de 'input' op het niveau van de school en aan de andere kant invloed hebben op het leesplezier en leesgedrag van de leerlingen. De activiteiten van de leerkracht kunnen we volgen met de vragenlijst voor leerkrachten (LK) (Tabel 11).

Tabel 11   **Bouwstenen de Bibliotheek op school en data Monitor – mediërende variabele: activiteiten leerkrachten**

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Activiteiten LK	<ul style="list-style-type: none"> LK3 Frequentie activiteiten leerkracht (score 2 stillezen/vrij lezen, voorlezen, project rondom boeken en lezen, boekenkring, met ouders praten over het belang van (voor)lezen, 1 met de groep naar de schoolbibliotheek en openbare bibliotheek) LK4 Gebruik van andere boeken dan methodeboeken bij wereldoriënterende onderwerpen

De 'uitkomstmaten' voor de Bibliotheek op school hebben betrekking op leesvaardigheid, leesplezier, leesfrequentie en bibliotheekbezoek van de leerlingen, op basis van de vragenlijst voor leerlingen (LL) (Tabel 12).

Tabel 12   **de Bibliotheek op school en data Monitor – uitkomstmaten: leesfrequentie en leesplezier leerlingen**

Bouwstenen	Operationalisering MdBos
Leesplezier algemeen	<ul style="list-style-type: none"> LL5 Hoe vind je het om een boek te lezen?
Leesplezier op school	<ul style="list-style-type: none"> LL12a Als ik in de klas in een boek lees vind ik dat meestal...
Leesgedrag thuis	<ul style="list-style-type: none"> LL6 Hoe vaak lees je thuis in een boek?
Bezoekfrequentie bibliotheek	<ul style="list-style-type: none"> LL11 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek buiten de school? LL14 Hoe vaak ga je naar de bibliotheek in school?

Met de bouwstenen van de Bibliotheek op school als uitgangspunt is een nadere analyse uitgevoerd op de data van de Monitor over 2018. Daarin zijn de antwoorden meegenomen van alle leesconsulenten en leerlingen en leerkrachten vanaf groep 5, voor scholen waarvoor data van leerlingen, leerkrachten en leesconsulenten beschikbaar zijn. Deze zijn aan elkaar gekoppeld. De antwoorden van de leerlingen kunnen we zo bekijken in het licht van de antwoorden van hun leerkrachten en van de leesconsulent voor hun school, en de antwoorden van de leerkrachten in het licht van de antwoorden van hun leesconsulent.²¹

Om te toetsen of er verbanden zijn tussen de invulling van de bouwstenen op schoolniveau (input), de leesbevorderende activiteiten van leerkrachten (mediërende

²¹ Bijna alle indicatoren voor de 'input' (Tabel 10) en de mediërende variabelen (Tabel 11) zijn opgebouwd uit verschillende vragen uit de Monitor. Bij de analyse is daarom gebruik gemaakt van gestandaardiseerde scores (z-scores). Dat betekent dat een school of leerkracht die - uitgaand van 'het ideaal' van de Bibliotheek op school - sterk positief afwijkt van het gemiddelde in de Monitor, een hoge positieve score krijgt op deze indicator, een school of leerkracht die gemiddeld scoort een score rond 0, en een school of leerkracht die minder goed voldoet aan het ideaalbeeld dan de meeste andere een negatieve score.

variabele) en leesvaardigheid, leesgedrag en leesplezier van de leerlingen (uitkomsten), is gekeken naar de correlaties tussen de indicatoren. Simpel gezegd drukt de correlatie uit in hoeverre een hoge score op de ene indicator samenhangt met een hoge score op de andere indicator.²²

4.2 Bouwstenen en activiteiten van de leerkracht

De vier bouwstenen uit de input – Collectie, Expertise, Leesplan en Activiteiten (zie Tabel 10) – hangen onderling positief samen. Dat wil zeggen dat scholen die relatief goed scoren op een bouwsteen, doorgaans ook relatief goed scoren op de andere drie. De positieve verbanden tussen Leesplan en Activiteiten en Leesplan en Expertise zijn het sterkst. Alleen tussen Collectie en Activiteiten is er een klein *negatief* verband: scholen die beter scoren op Collectie, scoren doorgaans iets minder goed op Activiteiten.

- *Scoren scholen die het relatief goed doen op de inputbouwstenen, ook relatief goed wat betreft activiteiten van leerkrachten (mediërende variabele)?*

Ja, ten dele.

Van de vier bouwstenen op het niveau van de school (zie Tabel 10) hebben Leesplan en Activiteiten (Tabel 10) een significante positieve correlatie met de activiteiten van de leerkracht (de mediërende variabele). Dat betekent dat op scholen die relatief hoog scoren op die bouwstenen, leerkrachten vaak relatief hoog scoren op leesbevorderende activiteiten. Voor de bouwstenen Collectie en Expertise geldt dit niet. In onderstaande tabel zijn de significante verbanden²³ groen aangegeven, met de sterkte van de correlatie in de cel. De Activiteiten van de leerkracht hangen sterker samen met de Activiteiten op schoolniveau dan met het Leesplan (Tabel 13).

Tabel 13 Samenhang inputbouwstenen – mediërende variabelen²⁴

mediërende variabelen	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Leesplan	Activiteiten
Activiteiten LK			.14	.21

Om de correlaties te illustreren, worden in onderstaande grafieken de resultaten van de vragen die zijn opgenomen in de mediërende variabele Activiteiten leerkracht vergeleken voor scholen die beter dan gemiddeld (+) en scholen die slechter dan

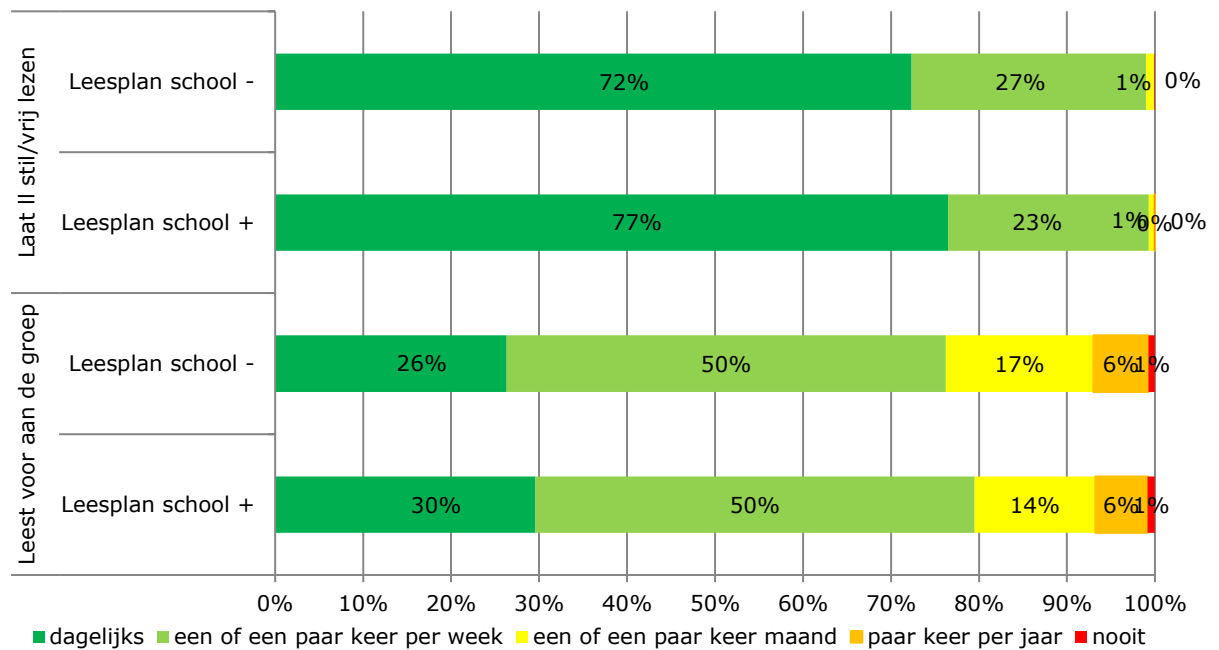
²² De samenhangen tussen de variabelen wordt uitgedrukt met behulp van de statistische correlatie (R), die kan variëren van 0 tot 1. Een correlatie van 0 zou betekenen dat er geen enkele samenhang is tussen twee scores, een maximale correlatie (R = 1) dat de twee cijfers volledig samenhangen. Het ene cijfer is dan perfect te voorspellen of 'verklaren' op basis van het andere.

²³ Alle getoonde correlaties zijn significant ($p < .05$).

²⁴ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de school en de *gemiddelde* scores van hun leerkrachten en leerlingen, voor de 1365 scholen waarvoor gegevens van de school (vragenlijst leesconsulent), hun leerkrachten (vragenlijst leerkrachten) en hun leerlingen en hun ouders (vragenlijst leerlingen) beschikbaar zijn.

gemiddeld (-) scoren op het **Leesplan** op school. Op scholen die minder goed voldoen aan het ideaaltype van de Bibliotheek *op school* voor het leesplan dan het gemiddelde van alle scholen in de Monitor, laat 72 procent van de leerkrachten de leerlingen dagelijks stillezen/vrij lezen, op scholen die bovengemiddelde score op het beleid rond het leesplan 77 procent. Bij het dagelijks voorlezen is het verschil 26%-30% (Grafiek 12).

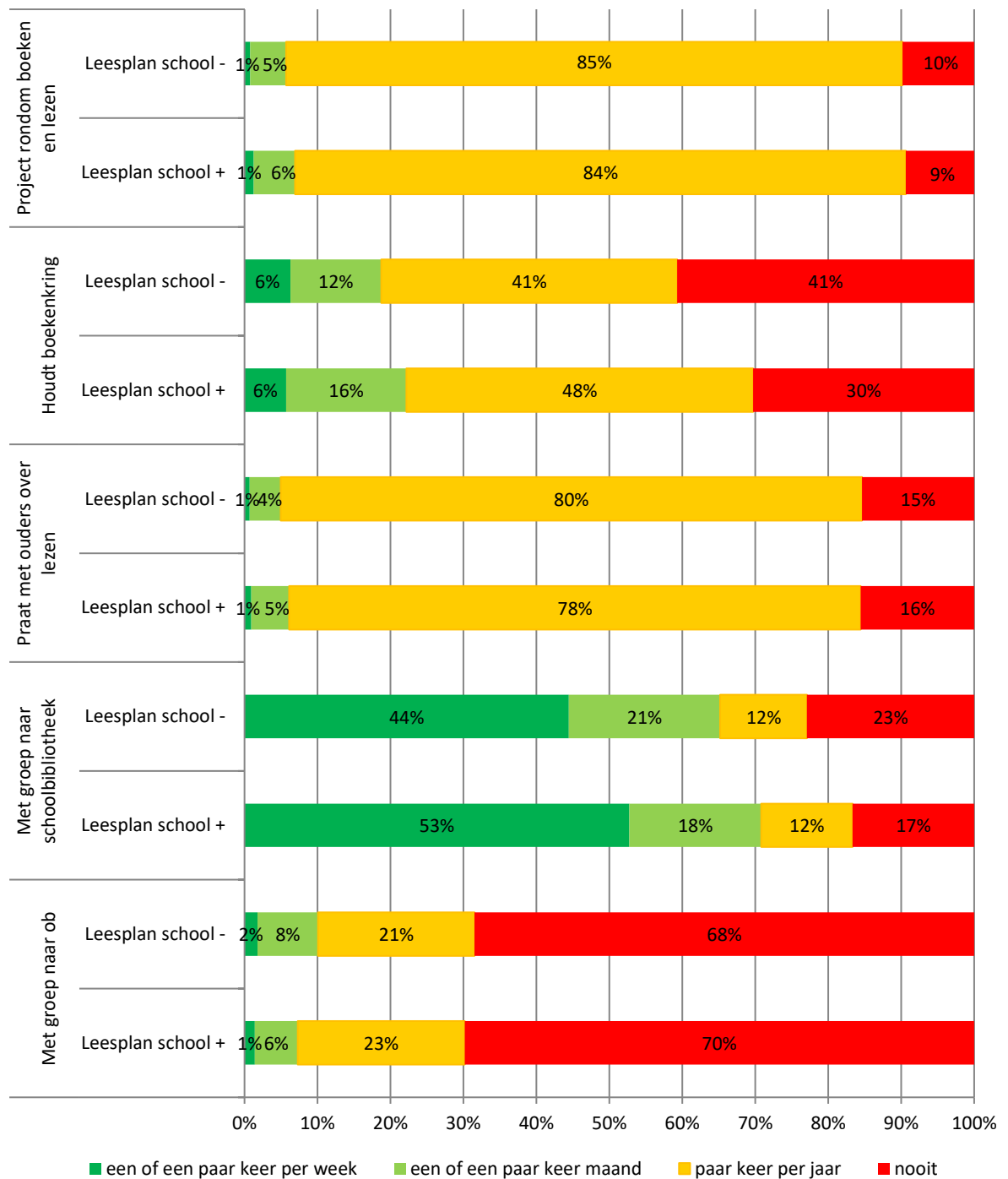
Grafiek 12 Activiteiten leerkracht naar score Leesplan school - 1

Bij de overige activiteiten van de leerkracht zijn de verschillen tussen scholen die relatief hoog en scholen die relatief laag scoren op de bouwsteen Leesplan het grootst bij het houden van een boekenkring: op scholen met relatief minder goed leesplanbeleid houdt 59 procent van de leerkrachten wel eens een boekenkring, op scholen die relatief goed scoren op het leesplan 70 procent (Grafiek 13).

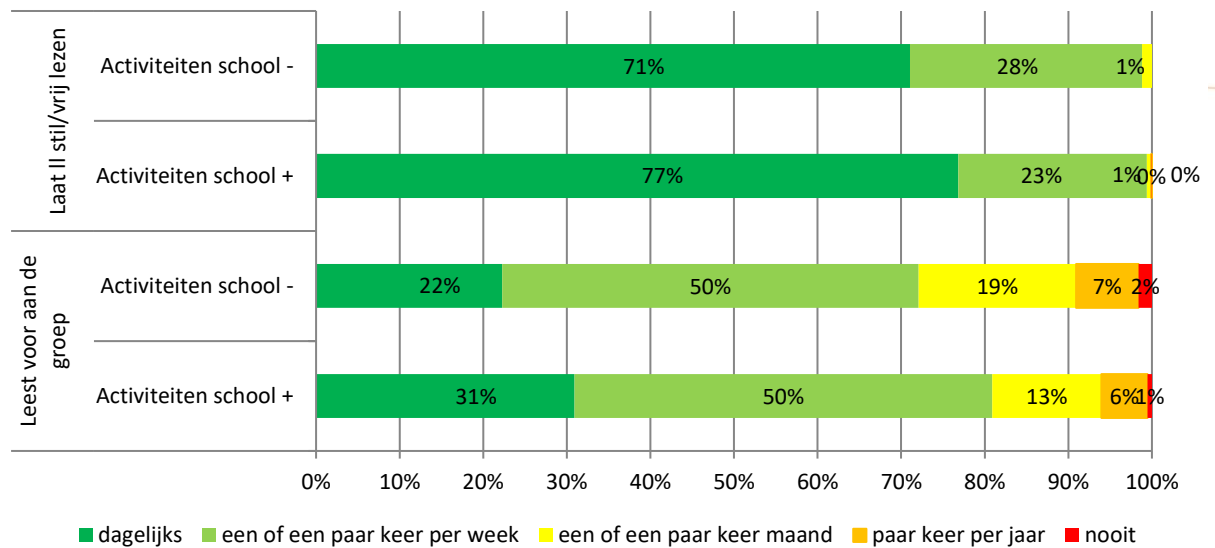

Grafiek 13 Activiteiten leerkracht naar score Leesplan school - 2

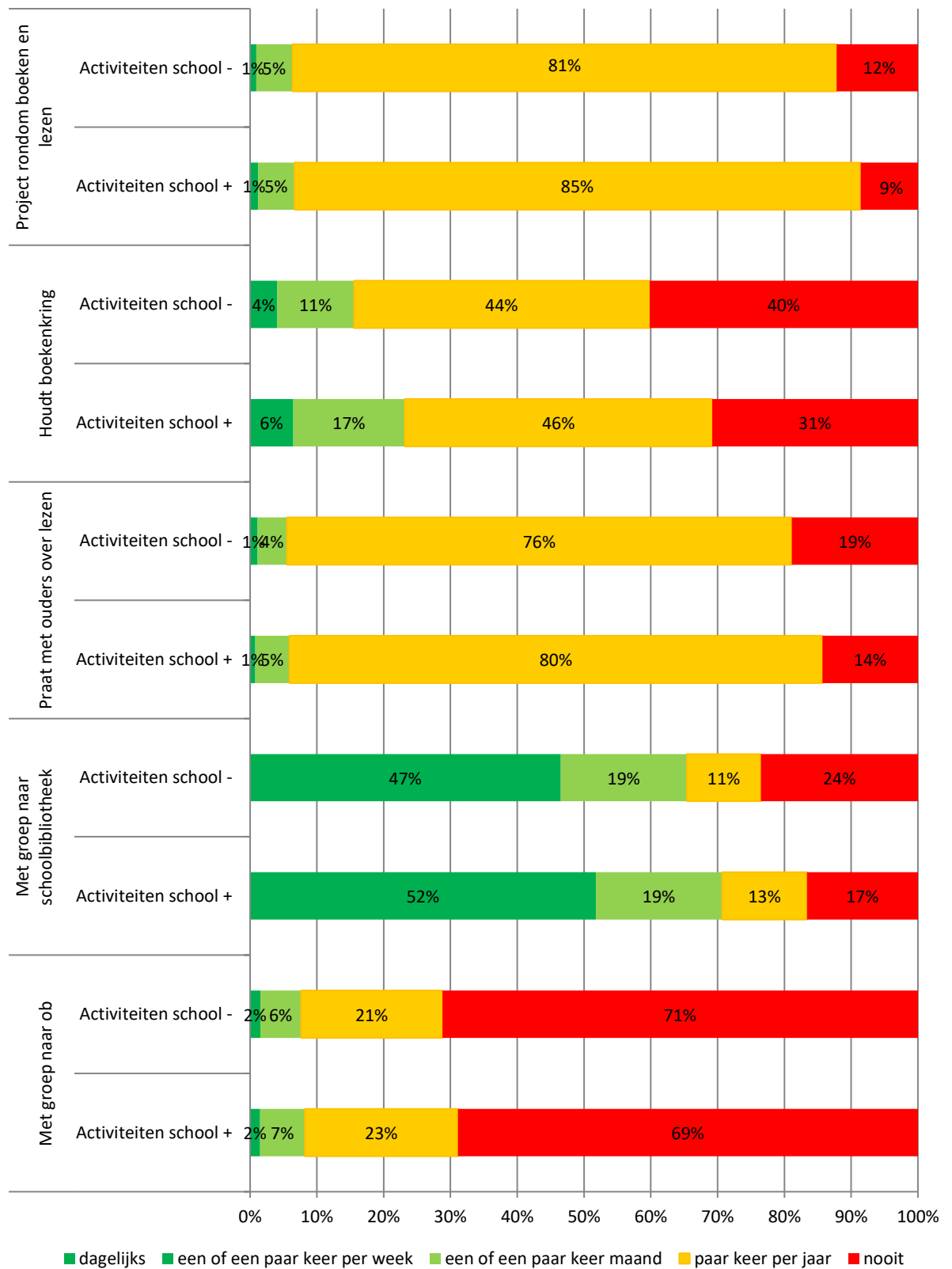
Ook bij scholen die relatief goed scoren op de bouwsteen **Activiteiten** (ingeroosterde activiteiten en deelname aan campagnes), zien we dat leerkrachten daar vaker laten vrij lezen en vooral vaker voorlezen dan op scholen die op die bouwsteen minder goed scoren (Grafiek 14).

Grafiek 14 Activiteiten leerkracht naar score Activiteiten school - 1

Verder doen leerkrachten op scholen met een goede score op de bouwsteen Activiteiten vooral meer aan boekenkringen en gaan zij vaker met de groep naar de schoolbibliotheek. Ook praten zij vaker met ouders over het belang van lezen en voorlezen (Grafiek 15).

Grafiek 15 Activiteiten leerkracht naar score Activiteiten school - 2

4.3 Uitkomst: leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek leerlingen

- *Scoren leerlingen van scholen die het relatief goed doen op de inputbouwstenen, relatief goed op de uitkomstvariabelen?*

Ja, maar alleen wat betreft bezoek aan de bibliotheek (op school of de bibliotheek buiten school).

Kijken we voor de uitkomst wat betreft leesplezier, leesgedrag en leesvaardigheid van leerlingen (zie Tabel 12) eerst naar de samenhang met de bouwstenen van de Bibliotheek op school op schoolniveau, dan valt op de inputbouwstenen alleen een duidelijk positief verband hebben met bezoek aan de bibliotheek (op school of de bibliotheek buiten school). Het bibliotheekbezoek hangt het sterkst samen met Collectie en Leesplan, maar ook met Expertise en Activiteiten. Leesplezier en leesgedrag thuis zijn niet duidelijk hoger op scholen die relatief hoog scoren op de vier bouwstenen (Tabel 14).

Tabel 14 Samenhang schoolbeleid (inputbouwstenen) – leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoekleerlingen (uitkomstmaten)²⁵

uitkomstmaten	inputbouwstenen			
	Collectie	Expertise	Leesplan	Activiteiten
Leesplezier algemeen				
Leesplezier op school				
Leesgedrag thuis				
Bezoekfrequentie bibliotheek	.15	.08	.13	.08

- *Scoren leerlingen van leerkrachten die relatief veel aan leesbevorderende activiteiten doen, gemiddeld hoger op leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek?*

Ja, elk van de vier uitkomstmaten hangt samen met de activiteiten van de leerkracht.

Kijken we welke relaties er zijn tussen de Activiteiten van de leerkracht en leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoek van de leerlingen, dan zien we bij elke van de uitkomstvariabelen een beperkte maar significante positieve samenhang (Tabel 15).

²⁵ Zie vorige voetnoot.

Tabel 15 Samenhang Activiteiten leerkracht (mediërende variabele) – leesplezier, leesgedrag en bibliotheekbezoekleerlingen (uitkomstmaten)²⁶

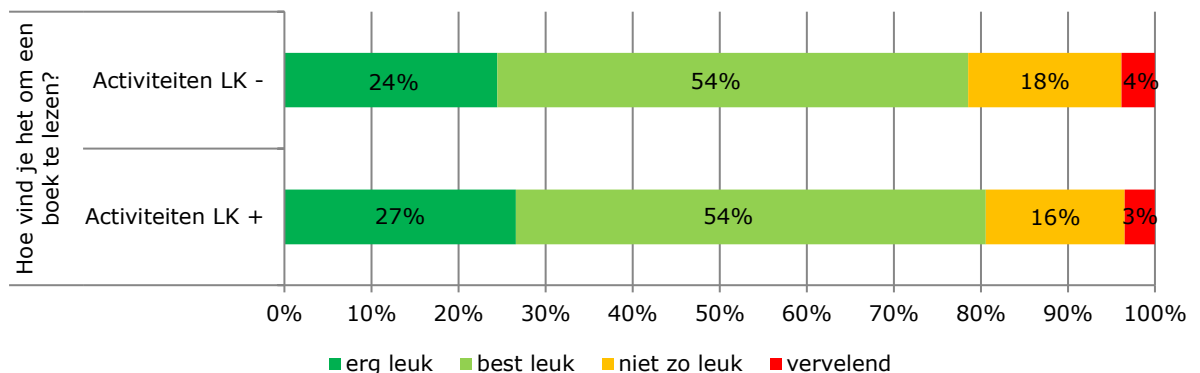
Uitkomstmaten	Mediërende variabele Activiteiten LK
Leesplezier algemeen	.09
Leesplezier op school	.09
Leesgedrag thuis	.06
Bezoekfrequentie bibliotheek	.09

Hieronder worden voor de vier uitkomstmaten de belangrijkste samenhangen toegelicht en met een grafiek geïllustreerd.

Leesplezier algemeen

Het algemene leesplezier van leerlingen hangt licht samen met de activiteiten van de leerkracht: van de leerlingen van leerkrachten die relatief veel doen aan leesbevordering, vindt 27 procent lezen erg leuk, bij leerkrachten die minder doen 24 procent (Grafiek 16).

Grafiek 16 Leesplezier algemeen naar Activiteiten leerkracht

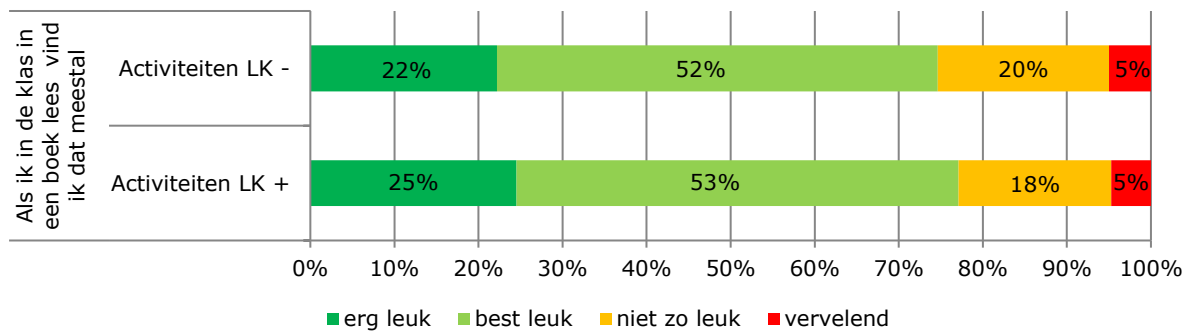

Leesplezier op school

Ook het leesplezier op school hangt licht samen met de activiteiten van de leerkracht: bij op leesbevordering hoger scorende leerkrachten vindt 25 procent van de leerlingen het erg leuk om in de klas in een boek te lezen, bij andere leerkrachten 22 procent (Grafiek 17).

²⁶ De correlaties zijn gebaseerd op de scores van de leerkracht en de *gemiddelde* scores van hun leerlingen, voor de 5509 leerkrachten waarvoor gegevens van de school (vragenlijst leesconsulent), de leerkrachten (vragenlijst leerkrachten) en hun leerlingen en hun ouders (vragenlijst leerlingen) beschikbaar zijn.

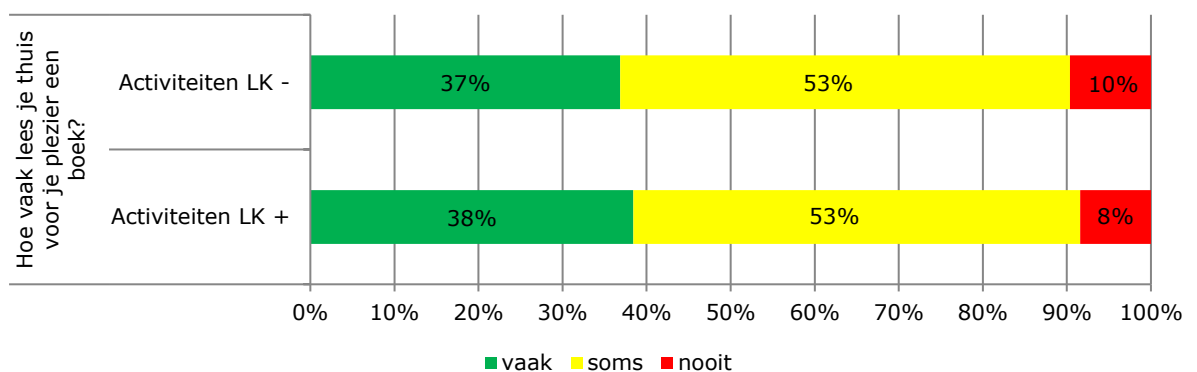
Grafiek 17 Leesplezier op school naar Activiteiten leerkracht

Leesgedrag thuis

Het leesgedrag thuis hangt slechts beperkt samen met de activiteiten van de leerkracht (Grafiek 18).

Grafiek 18 Leesgedrag thuis algemeen naar Activiteiten leerkracht

Bibliotheekbezoek

Het bezoek van leerlingen aan de openbare bibliotheek hangt nauwelijks samen met de activiteiten van de leraar, het bezoek aan de bibliotheek op school wel (Grafiek 19).

Grafiek 19 Bezoek bibliotheek naar Activiteiten leerkracht

